

مسجد باید پیشگام و منادی حفظ «محیط زیست» باشد؛ راهکارهای عملی برای اجرا

مساجد با جایگاه رفیع و نفوذ گسترده خود در میان اقشار مختلف جامعه، باید نقشی فعال‌تر و محوری‌تر در ترویج فرهنگ حفاظت از محیط زیست ایفا کنند؛ نقشی که تاکنون کمتر مورد توجه بوده است.

مساجد با جایگاه رفیع و نفوذ گسترده خود در میان اقشار مختلف جامعه، باید نقشی فعال‌تر و محوری‌تر در ترویج فرهنگ حفاظت از محیط زیست ایفا کنند؛ نقشی که تاکنون کمتر مورد توجه بوده است.

به گزارش خبرنگار مهر، فردا سی و یکم مرداد ماه روز جهانی مسجد است. مساجد همواره در تاریخ جهان اسلام به عنوان مراکز عبودی، آموزشی و اجتماعی مهمی مطرح بوده اند. از دوره های اولیه اسلامی تا دوره های معاصر، مسجدها نه تنها جایگاه عبادت فردی و جمعی، بلکه محور تصمیم سازی، مشاوره فرهنگی، و تجمعات اجتماعی بوده اند.

مسجدها در طول تاریخ، با کارکردهای چندگانه ای چون آموزش علوم دینی و غیردینی، پاسخ به نیازهای اجتماعی، تأمین کاربری های اقتصادی و فرهنگی، و ایجاد شبکه های همبستگی اجتماعی، به تعبیرهای مختلف به عنوان قلب تپنده جوامع اسلامی شناخته شده اند.

در عصر حاضر، باید نقش مسجد فراتر از یک مکان عبادت صرف شود و به یک نهاد چندوجهی با کارکردهای تربیتی، آفرینش فرهنگی و خدمت اجتماعی تبدیل گردد. این تحول با محوریت تقویت مبانی هویتی اسلامی-ایرانی و همچنین همگرایی میان ارزش های دینی و نیازهای جوانان معاصر شکل می گیرد.

فضایی چند جانبه

مسجد در تکامل خود از مکانی صرف برای نماز به فضایی چندجانبه رسیده است که در آن به طور همزمان نماز، آموزش، فعالیت های فرهنگی، خدمات اجتماعی، مشاوره، و برنامه های تفریحی و ورزشی نمود پیدا می کند. این فرایند همواره با تغییرات اجتماعی، فناوری های نوین، و تحولات فرهنگی همراه بوده است. به طور نمونه، در کشورهای اسلامی نه تنها مدارس دینی درون یا پیرامون مساجد وجود دارند، بلکه گاه مسجد به کانون فعالیت های هنری، علمی و پژوهشی تبدیل می شود. چنین تحولی به ویژه در سپهر تمدن نوین اسلامی نمود بیشتری یافته است که هدف آن ایجاد جامعه ای استوار از منظر باورهای اسلامی و در عین حال پویا و کارآمد در پاسخ گویی به نیازهای امروز نوجوانان و جوانان.

مسجد در سپهر تمدن نوین اسلامی

جایگاه مسجد به عنوان قلب تپنده جوامع اسلامی و مرکز تجمع مسلمین مسجدها به عنوان فریم های فرهنگی-اجتماعی در جوامع مسلمان، همواره مرکز تجمع مسلمانان بوده اند. این مراکز ظرفیت ایجاد گفتگوهای جمعی درباره مسائل دینی، اخلاقی، اجتماعی و سیاسی را دارا هستند. مسجدها با فراهم آوردن فضاهای عبادت، درس های دینی، حلقه های معرفتی، و برنامه های اجتماعی-خدماتی، به عنوان کانونی برای هم دلی و هم آوایی فرهنگی عمل می کنند. جایگاه مسجد به عنوان مرکز تجمع مسلمانان، در سپهر تمدن نوین اسلامی به معنای ایجاد پیوندهای هویتی مشترک، بازتعریف معنای مدارا و هم زیستی مسالمت آمیز، و تقویت انسجام اجتماعی است. این جایگاه، از طریق حضور در محلات، مدارس، دانشگاه ها، و فضاهای عمومی، به شکل گیری شبکه های همبستگی و مشارکت اجتماعی کمک می کند و با تعامل با سایر نهادهای مدنی، فرهنگی و آموزشی، نقش تسهیل گر را ایفا می کند.

مسجد و محیط زیست

مسجد به عنوان فضایی برای تربیت اخلاقی و معنوی افراد عمل می کند. از طریق برنامه های آموزشی دینی، منابر، جلسات اخلاقی و مشاوره، مسجد می تواند ارزش های اسلامی مانند امانت داری، انصاف، احترام به دیگران، مسئولیت پذیری اجتماعی و عدالت را تقویت کند. حضور روحانیون، مدرسين علوم دینی و فعالان اجتماعی در مسجد، امکان ارائه الگوی های رفتاری مؤثر برای نوجوانان و جوانان را فراهم می آورد. این فرایند به شکل دهی به هویت اخلاقی-اخلاقی جامعه منجر می شود و در کنار آموزش های علمی، به تقویت شخصیت و رویکردهای اخلاقی جوانان می پردازد. همچنین، اعمالی مانند مباحثه های اخلاقی، کارگاه های تربیتی، و فعالیت های داوطلبانه در مسجد می تواند به تعمیق معنویت فردی و اجتماعی کمک کند.

مسجد به عنوان محور فرهنگ عملی اسلامی، اثر قابل توجهی بر سبک زندگی دارد. با ارائه آموزش های مرتبط با اصول خانواده، رفتار اجتماعی، مصرف مسئولانه، حفظ محیط زیست، و اصول اخلاقی در فضای عمومی، مسجد می تواند به شکل گیری یک سبک زندگی اسلامی-ایرانی توجه کند. مسجد در این عصر باید منادی حفظ محیط زیست باشد. این نقش هویت بخش با توجه به مؤلفه های ملی-اسلامی در ایران، ترکیبی از باورهای دینی و ارزش های ملی را ارائه می دهد و به ایجاد هم افزایی میان هویت دینی و هویت ملی می انجامد.

در بحبوحه چالش های فزاینده زیست محیطی، نگاه ها به سوی مراکز تأثیرگذار اجتماعی و فرهنگی معطوف شده است. در این میان، مساجد با جایگاه رفیع و نفوذ گسترده خود در میان اقشار مختلف جامعه، باید نقشی فعال تر و محوری تر در ترویج فرهنگ حفاظت از محیط زیست ایفا کنند؛ نقشی که تاکنون کمتر مورد توجه و بهره برداری قرار گرفته است.

مساجد، به عنوان قلب تپنده محلات و کانون های معنوی، پتانسیل عظیم و بالقوه ای برای تبدیل شدن به «منادیان محیط زیست» دارند. اما سوال اینجاست: چرا این پتانسیل تا به امروز به طور کامل شکوفا نشده است؟

فاصله از پتانسیل تا واقعیت

علی رغم آموزه های غنی اسلامی در باب حفاظت از طبیعت و اهمیت آن، در عمل، اقدامات زیست محیطی در بسیاری از مساجد بسیار محدود یا حتی غایب است. این در حالی است که می توان با گام های ساده اما مؤثر، تحولی عظیم در این حوزه رقم زد:

متأسفانه در بسیاری از وضوخانه های مساجد، هنوز هم شاهد هدررفت قابل توجه آب هستیم؛ شیرآلات قدیمی و عدم آموزش نحوه صحیح وضو، به این مشکل دامن می زند. مصرف برق برای سیستم های روشنایی قدیمی و تهویه نیز، بار مالی و زیست محیطی قابل توجهی را تحمیل می کند. مساجد باید به الگوی مدیریت بهینه آب و انرژی تبدیل شوند. نصب شیرآلات کاهنده مصرف، جایگزینی لامپ های کم مصرف و سیستم های هوشمند روشنایی و تهویه، از ضروری ترین اقدامات است. همچنین، آموزش عملی نمازگزاران در زمینه صرفه جویی، باید در اولویت قرار گیرد.

فضای سبز؛ بیش از چند گلدان

فضای سبز در بسیاری از مساجد به چند گلدان محدود شده یا حتی وجود ندارد. این در حالی است که مساجد می توانند ریه های سبز محله باشند. مساجد باید در توسعه فضای سبز و کاشت گونه های بومی و مقاوم پیشقدم شوند. ایجاد باغچه های کوچک، کاشت درختان سایه دار و حتی استفاده از بام های سبز (در صورت امکان)، می تواند به بهبود کیفیت هوای محله و کاهش دمای محیط کمک کند.

مسجد باید پیشگام و منادی حفظ «محیط زیست» باشد؛ راهکارهای عملی برای اجرا

نقش منبر و امام جماعت در ترویج فرهنگ محیط زیست، کمتر از حد انتظار ظاهر شده است. با وجود تأکید فراوان دین مبین اسلام بر اهمیت طبیعت، هنوز هم کمتر شاهد خطبه ها و سخنرانی های جامع و هدفمند در این زمینه هستیم. امامان جماعت و خطبا باید با استناد به آیات و روایات، اهمیت حفظ محیط زیست را به طور منظم و جذاب تبیین کنند. برگزاری سلسله مباحث با موضوعاتی نظیر اخلاق محیط زیستی در اسلام و دعوت از کارشناسان برای ارائه اطلاعات تخصصی، از ضروریات است. نباید فراموش کرد که تأثیرگذاری کلام عالم دینی در این زمینه، بی نظیر است.

متأسفانه، بسیاری هنوز به فعالیت های زیست محیطی به چشم یک برنامه جانبی نگاه می کنند، نه یک رسالت اصلی. مساجد باید به مراکز فعال برای برگزاری کارگاه های آموزشی عملی، سازماندهی کمپین های پاکسازی محله با مشارکت نمازگزاران، و برگزاری رویدادهای فرهنگی-هنری با محوریت محیط زیست تبدیل شوند. تشکیل گروه های محیط زیستی مسجدی از جوانان و نوجوانان، می تواند به پویایی و استمرار این فعالیت ها کمک کند.

نقش امام جماعت در این تحول، محوری و بی بدیل است. امامان جماعت باید نه تنها از نظر گفتاری، بلکه در عمل نیز الگوی رعایت اصول زیست محیطی باشند. مشارکت مستقیم ایشان در فعالیت های پاکسازی، تفکیک زباله، و حمایت از طرح های سبز، می تواند مشوقی قوی برای نمازگزاران باشد. همچنین، باید ارتباط فعالی با سازمان های محیط زیست و شهرداری برای اجرای طرح های مشترک برقرار شود.

مساجد، به عنوان ریشه دارترین نهادهای اجتماعی و معنوی، ظرفیتی بی بدیل برای هدایت جامعه به سوی آینده ای سبزتر دارند. زمان آن رسیده است که این پتانسیل از حالت بالقوه خارج شده و به فعلیت برسد. با همت، برنامه ریزی و تعهد متولیان و امامان جماعت، مساجد می توانند به «چراغ های سبز» محلات تبدیل شوند و به رسالت عظیم خود در قبال محیط زیست، این ودیعه الهی، عمل کنند. این وظیفه ای است که نه تنها دین، بلکه آینده نسل های آتی بر دوش مساجد می گذارد.

نوآوری و پویایی در فعالیت های مسجدی، همراه با حفظ اصول دینی و اخلاقی، کلید اصلی برای جذب نوجوانان و جوانان و ایجاد یک سپهر تمدن نوین اسلامی پویا و پایدار است. پاسخگویی به نیازهای روز، بهره گیری از فناوری های نوین، و ایجاد فضایی امن و الهام بخش برای جوانان، می تواند مسجد را به عنوان مرکز تعالی فردی و اجتماعی در آینده ای روشن و امیدآفرین تثبیت کند.